

Хома О.З.

Міжрегіональна академія управління персоналом

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті визначено, що на державу покладена багатогранна функція формування національного людського капіталу, насамперед інтелектуального капіталу. Розглянуто міграцію як соціально-економічне явище, що відбиває, з одного боку, реалізацію прав людини, а з іншого – обмеження інтересів держави, яка постачає підготовлених фахівців в інші країни. Не можна не бачити негативні наслідки міграції для країн, які втрачають трудовий та інтелектуальний потенціал. Діагностовано, що інструментами реалізації інтеграції ринків праці й освітніх послуг повинні стати регіональні програми розвитку освіти. Сформовано моніторинг ринку праці як основу формування регіонального замовлення на підготовку кваліфікованої робочої сили в системі початкової професійної освіти.

Ключові слова: державне регулювання, освітні послуги, децентралізація, національний людський капітал, інтелектуальний капітал, реалізація прав людини, ринок праці, регіональна програма розвитку освіти.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції підвищується і ускладнюється роль держави. Не можна не сказати, що держава як власник підприємств і великий акціонер виступає багато разів у ролі роботодавця, а тому й особливого суб'єкта інтеграції цих ринків.

Зміни в ролі держави як суб'єкта інтеграції ринків праці й освітніх послуг зумовлені також новими тенденціями в розвитку економіки, пов'язаними з розвитком і розширенням державного її сектора. Протягом 2017–2018 рр. відбулися певні інституційні зміни в державному секторі економіки, пов'язані зі скороченням числа унітарних підприємств та безперервною інтеграцією приналежних державі активів у холдингові компанії з подальшим їх злиттям, вертикальною і горизонтальною інтеграцією державних активів.

Це призвело до того, що частка акціонерних товариств, де держава як акціонер може проводити певну корпоративну політику (переважний контроль, або 100% акцій), перевищила 50% від всіх господарюючих суб'єктів з його участю. Частка акцій державних компаній, що належать державі, збільшилася з 29,6% в 2016 році до 40–45% на початку 2018 року.

Тим самим держава виступає в новій ролі роботодавця, який безпосередньо бере участь у забезпеченні інтеграції ринку праці та ринку освітніх послуг на мікрорівні та змушений організовувати підготовку кадрів, передусім «їх підгонку» до потреб своїх галузей і підприємств.

У свою чергу регіональні служби зайнятості населення беруть на себе широкий спектр функцій щодо реалізації основних напрямів державної політики у сфері зайнятості та щодо забезпечення збалансованості цих двох ринкових інститутів, виступаючи посередниками між іншими суб'єктами їх інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі формування авторського підходу до вивчення функції державного регулювання розвитку освітніх послуг України в умовах децентралізації були використані класичні фундаментальні дослідження таких авторів, як А. Сміт, У. Петті, Ф. Ліст, А. Маршал, Ф. Котлер та інших вчених. В останні роки як в зарубіжній, так і у вітчизняній літературі з'явилися публікації, присвячені питанням державного регулювання розвитку освітніх послуг. Важливий внесок у дослідження ринку освітніх послуг внесли роботи вітчизняних вчених В.А. Жамін, С.А. Дятлова, В.І. Капелюшнікова, В.М. Зуева, К.К. Коліна, С.І. Костянян, Д. Шевченко тощо.

Водночас слід зазначити, що залишається недостатньо розробленим ряд питань, що стосуються нових якісних змін на ринку освітніх послуг, зокрема, визначення функції державного регулювання розвитку освітніх послуг України в умовах децентралізації.

Постановка завдання. Мета статті – розробка теоретичних і методичних основ сучасного державного регулювання розвитку освітніх

послуг, а також розгляд того, що призвело до формування шляхів та напрямів удосконалення функції державного регулювання розвитку освітніх послуг України в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На державу покладена багатогранна функція формування національного людського капіталу, насамперед інтелектуального капіталу. Реалізація цієї функції пов'язана з активізацією ролі бізнесу, який зацікавлений в цьому, і від якого залежить, як найефективніше будуть використані бюджетні кошти.

Держава виступає в ролі суб'єкта інтеграції ринку праці та ринку освітніх послуг. Деякі автори, зокрема А.Р. Шендер, називають державу агентом, який, як і профспілки, непрямим чином впливає на ці два ринки в інтересах суспільства і людини, а отже, і робочої сили [1]. При цьому А.Р. Шендер виходить із розширеним трактуванням ринку праці.

На нашу думку, правомірно говорити про різноманітні форми прямого впливу держави на ці два ринки.

Сьогодні представляється актуальною активізація заходів із відтворення втраченого в роки кризи наукового потенціалу країни. У цьому напрямку серед широкого комплексу заходів може бути запропонована також розробка і реалізація системи заходів із повернення вітчизняних фахівців високої категорії, які емігрували з нашої країни у 90-і роки.

Для цього слід об'єктивно подивитися на міграційні процеси і не пошкодувати фінансових ресурсів для створення сприятливих умов повернення українських учених і фахівців у нашу країну, передусім до пріоритетних напрямків розвитку і виробництва.

Розглядаючи міграцію як соціально-економічне явище, що відбиває, з одного боку, реалізацію прав людини, а з іншого – обмеження інтересів держави, яка постачає підготовлених фахівців в інші країни, не можна не бачити її негативні наслідки для країн, які втрачають трудовий та інтелектуальний потенціал [2, с. 128].

За даними методики ООН, міграція кваліфікованих фахівців означає пряме вирахування із ВВП. Останній складається з прямих і непрямих витрат на його підготовку і упущені вигоди.

Діяльність держави як суб'єкта ринку праці та ринку освітніх послуг все в більшій мірі зв'язується з плануванням і програмуванням економічних процесів.

У даний час на державному рівні діють міжвідомчі програми сприяння працевлаштуванню та адаптації до ринку праці випускників установ профосвіти. Ці програми покликані фактично скорегувати на окремих ринках праці незбалансованість потреб і пропозиції робочої сили. Сприяти збалансованості та взаємодії ринку праці й ринку освітніх послуг буде створення інформаційних систем, які доводять до випускників середніх шкіл довгострокові потреби держави в робочій силі та фахівцях, очікувані через 3–5 років, що ґрунтуються на прогнозі нових робочих місць промислових підприємств регіонів [3].

Сьогодні ринок освітніх послуг у своїй діяльності орієнтується на потреби населення в конкретних освітніх послугах, які не завжди затребувані ринком праці професій. Взаємодія даних ринкових інститутів досягається тоді, коли основні сегменти ринку освітніх послуг будуть збалансовані зі складними і багаторівневими сегментами ринку праці регіону. Реалізація справжньої інтеграції можлива тільки в межах розробки та реалізації планів розвитку регіонів і планів розвитку основних промислових виробництв.

Інструментом реалізації інтеграції ринків праці й освітніх послуг повинні стати регіональні програми розвитку освіти. Однією з головних цілей розробки і реалізації такої програми стало формування умов для модернізації крайової системи освіти і задоволення потреб громадян, суспільства і ринку праці в якійсній освіті. У межах програми передбачено вдосконалення технологій освіти, забезпечення якісних освітніх послуг, підвищення ефективності управління в крайовій системі освіти.

Виходячи з безпосередньої зацікавленості бізнесу у вирішенні проблем професійної освіти і підготовки кваліфікованих кадрів, передбачається безпосередня участь керівників підприємств у реалізації даної програми, в якій чітко визначені вимоги до роботодавців. Зокрема, такі вимоги включають вирішення таких завдань:

- відтворити відділи підготовки та перепідготовки кадрів на підприємствах, у тому числі там, де вони скорочені;
- активно розгорнути роботу з підготовки та перепідготовки кадрів на робочих місцях;
- розвивати систему шефства – наставництва над молодими робітниками як самостійну форму професійного і трудового навчання;
- передбачати в колективних договорах виділення коштів на навчання персоналу

в обсязі не менше 2% від фонду оплати праці на підприємстві;

– організувати уроки праці та уроки професійної орієнтації для учнів загальноосвітніх шкіл безпосередньо на промислових підприємствах;

– надавати виробничо-технічним училищам і загальноосвітнім навчальним закладам матеріальну допомогу з боку підприємств, у тому числі на безповоротній основі, обладнанням і матеріалами [4].

В областях діє комплексний план з розвитку системи освіти регіону на 2016–2018 рр. Він дозволяє спільно з галузевими і регіональними об'єднаннями роботодавців, профспілковими об'єднаннями й окремими підприємствами поетапно вирішувати проблеми забезпечення кваліфікованою робочою силою. У результаті сформовано моніторинг ринку праці як основу формування регіонального замовлення на підготовку кваліфікованої робочої сили в системі початкової професійної освіти. Вона базується на таких складових елементах:

– на прогнозованій потребі підприємств і організацій в підготовці кваліфікованих кадрів (за даними одноразових вибіркового досліджень потреб підприємств і організацій на період 2015–2020 рр.);

– на регіональному статистичному дослідженні потреб у робочій силі на прогнозний період (найближчі 3 роки, з 2017 р. воно проводиться один раз на рік). Інформаційну основу для формування регіонального замовлення на підготовку кадрів становлять також звітні показники з підготовки кадрів у державних освітніх установах, аналіз відповідної потреби і відомості про вакансії [5, с. 171].

Ефективним засобом інтеграції ринку праці та ринку освітніх послуг на регіональному рівні може стати регіональне замовлення на підго-

товку кадрів. Також широко використовується практика укладання договорів промислових підприємств із початковими професійними училищами. Така практика набула поширення на 1000 підприємств регіону. Позитивним її результатом є забезпечення підприємств робочою силою та працевлаштування 92,8% випускників у регіоні.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, слід особливо виділити такі моменти.

1. Інтеграція ринку праці та ринку освітніх послуг на регіональному рівні є необхідною організаційною економічною передумовою становлення людського капіталу, що відповідає вимогам сучасної економіки і є необхідною умовою формування інноваційної зайнятості.

2. Інтеграція цих двох ринкових інститутів не може бути реалізована без активізації зусиль основних суб'єктів, насамперед об'єднань роботодавців, які, захищаючи інтереси бізнесу в створенні найбільш сприятливих умов для його функціонування, одночасно сприяють формуванню зайнятості, що відповідає вимогам економіки.

3. Інтеграційні процеси не можуть не стимулюватися національними та регіональними правовими актами. Останні покликані регламентувати і стимулювати комплексний розвиток національної освітньої системи і кожної її галузі.

При цьому стає неминучим установлення конкретних норм досягнення певних параметрів збалансованості між запитами економіки, галузі, регіону у кваліфікованих кадрах і пропозицією з боку системи професійної освіти та її підгалузей. До того ж особливої актуальності набуває створення, поряд із правовими та організаційними, економічних і фінансових механізмів взаємодії між замовниками на освітні послуги і освітніми установами.

Список літератури:

1. Шендер А.Р. Оцінювання регіональних ринків освітніх послуг у сфері вищої освіти в умовах активного впливу зовнішнього середовища. *Регіональна економіка*. 2013. № 3. С. 199–210.
2. Тимечко І.Р. Концептуальні підходи дослідження поведінки суб'єктів транскордонної взаємодії. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2. С. 125–132.
3. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2016/17 навчального року: стат. бюл. / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
4. Карпюк О.А. Фактори формування та розвитку ринку освітніх послуг. *Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання Житомирського державного університету ім. І. Франка*. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koarop.pdf
5. Павліха Н.В. Роль науки і освіти в забезпеченні сталого розвитку держави та її регіонів. *Регіональна економіка*. 2017. № 2 (84). С. 171–172.

ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

В статье определено, что на государство возложена многогранная функция формирования национального человеческого капитала, прежде всего, интеллектуального капитала. Рассмотрена миграция как социально-экономическое явление, отражающее, с одной стороны, реализацию прав человека, а с другой – ущемление интересов государства, которое поставляет подготовленных специалистов в другие страны. Нельзя не видеть ее негативные последствия для стран, которые теряют трудовой и особенно интеллектуальный потенциал. Диагностировано, что инструментами реализации интеграции рынков труда и образовательных услуг должны стать региональные программы развития образования. Проведен мониторинг рынка труда как основа формирования регионального заказа на подготовку квалифицированной рабочей силы в системе начального профессионального образования.

Ключевые слова: государственное регулирование, образовательные услуги, децентрализация, национальный человеческий капитал, интеллектуальный капитал, реализация прав человека, рынок труда, региональная программа развития образования.

FUNCTIONS OF THE STATE REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL SERVICES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

The article defines that the state has a multi-faceted function of forming national human capital, and, above all, intellectual capital. Migration is considered as a socio-economic phenomenon, reflecting the realization of human rights, on the one hand, and, on the other, impairing the interests of the state, which supplies trained specialists to other countries, one cannot but see its negative consequences for countries that lose their labor and especially intellectual potential. Diagnosed tools for the implementation of the integration of labor markets and educational services should be regional programs for the development of education. Monitoring of the labor market has been formed - as the basis for the formation of a regional order for the training of skilled labor in the system of primary vocational education.

Key words: government regulation, educational services, decentralization, national human capital, intellectual capital, realization of human rights, labor market, regional program for the development of education.